

Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
The Journal of Social Sciences Institute
Yıl/Year: 2019 – İlkbahar / Spring Sayı/Issue: 43
Sayfa / Page:69-92

ISSN: 1302-6879 VAN/TURKEY

Makale Bilgisi / Article Info - Geliş/Received: 12.02.2019
Kabul/Accepted: 25.02.2019 - Araştırma Makalesi / Research Article

**HONORE DE BALZAC'IN BETTE
TE ABLA'SINDA DİZGİNSİZ
TUTKULAR**

**UNBRIDLED PASSIONS IN
HONORÉ DE BALZAC'S COUSIN
BETTE**

Dr. Öğr. Üyesi Uğur YÖNTEN

Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi / Fransız Dili Eğitimi A.B.D.
ORCID: 0000-0001-5948-8846, ugur.yonten@dicle.edu.tr

Öz

Bette Abla (La Cousine Bette), 'Yoksul Akrabalar' (*Les Parents Pauvres*) başlığı altında *Cousin Pons* ile birlikte yayımlanmış bir romandır. 1846 yılında Le Constitutionnel dergisinde tefrika romanı olarak yayımlanan bu yapıtta dizginsiz tutkuların neden olduğu yıkımlar gözler önüne serilmektedir. *Bette Abla*'da, hemen hemen tüm kahramanların olumlu ya da olumsuz tutkulu insanlar olması oldukça dikkate değerdir. Adeline Hulot'nun kocasına aşırı tutkusu, Crevel'in paraya aşırı bağlılığı, Hector Hulot'nun kadınlara karşı dizginsiz tutkusu, Lisbeth Fischer'in görülmemiş intikam tutkusu ve Valérie Marneffe'in lüks ve para tutkusu romanı adeta bir tutkular defilesine dönüştürmüştür. Başkahramanlardan biri olan Lisbeth Fischer'in akrabası olan Adeline Hulot'dan öç alma ana konusu etrafında dönen roman, adeta saplantı haline gelen tutkulara sahip kahramanların amaçlarına ulaşmak için hangi yollara başvurduklarını bütün çıplaklığıyla ortaya koymaktadır. Lisbeth Fischer öç alma tutkusuyla ve Baron Hulot genç kadın tutkusuyla adeta yanıp tutuşmaktadır. Bu iki kahraman, zincirlerini kırmış tutkularının esiri olup hem kendi hem de etrafındakilerin yaşamlarında yıkımlara neden olmuşlardır. Tematik odaklı bu çalışmada, Honoré de Balzac'ın *Bette Abla* adlı eserinde dizginsiz tutkuları nasıl ortaya koyduğunu göstermek amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Honoré de Balzac, *Bette Abla*, dizginsiz tutkular

Abstract

Cousin Bette (La Cousine Bette) is a novel published under the title of *The Poor Relations (Les Parents Pauvres)* with *Cousin Pons*. This work, published as a serial novel in Le Constitutionnel in 1846, reveals the destruction caused by unbridled passions. In *Cousin Bette*, it is quite remarkable that almost all heroes are passionate people, either positively or negatively. Adeline Hulot's overly passion for her husband, Crevel's extreme devotion to money, Hector Hulot's unbridled

passion for women, Lisbeth Fischer's passion for revenge, and Valérie Marneffe's passion for luxury and money have transformed the novel into a show of passion. The novel that revolves around the revenge of Adeline Hulot, a relative of Lisbeth Fischer, one of the protagonists, reveals the ways in which the heroes with obsessions achieve their goals. While Lisbeth Fischer is passionate about revenge, Baron Hulot is passionate about her desire for young women. These two characters are captive of their passions and have caused destruction in the lives of both their own and those around them. In this thematic study, it was aimed to show how Honoré de Balzac revealed unbridled passions in his book, *Cousin Bette*.

Keywords: Honoré de Balzac, *Cousin Bette*, unbridled passions

Giriş

Basit bir düşünce zamanla saplantı haline geldiğinde yaşam bir işkence haline dönüşür. Saplantı şekline bürünen tutkular yıkıcı ve ölümcüldür. Balzac “bütün tutkular aşırılıklara götürür” (2009: 70) der. İnsan istese de bazı tutkularından asla vazgeçemez. Ne ahlak, ne sosyal normlar ne de din onu tutkularının pençesinden kurtarabilir.

Tutku, arzu ve istemlerin şekillenmesidir. Herhangi bir şeye karşı aşırı istek duymaktır. Körü körüne bağlanmaktır. Tutku önce bir kıvılcımdır. Aniden çıkar, insanı şaşırtır. Düştüğü yerde yanmaya başlar. Alev alev. Hem öyle bir yanar ki bir türlü söndürülemez. Kişi ondan kaçmak, kurtulmak istese de artık onun esiri olmuştur. Kişiyi dizginler. Mantık ağır ağır yok olunca kişi tutkunun kölesi olur. İşte o zaman sancılı bir yaşam başlar, yavaş yavaş kişiyi tüketir, bitirir. (Rakella Asal, 2009)

Tutkuların saplantı haline dönüşmesi felaketlerin en büyüğüdür. Çünkü saplantılı tutkulara sahip insanların amaçlarına ulaşmak için yapmayacakları şey yoktur. *Goriot Baba*'nın başkahramanlarından Vautrin tutkuları saplantı haline dönüşmüş insanları ustalıklı analiz eder:

Evet, bu kabil insanlar bir merakla tutulurlar ve bundan artık kurtulamazlar. Susuzlukları ancak bir çeşmeden alınan, genellikle de taaffün etmiş bir nevi suya karıştır; bu sudan içmek için karılarını, çocuklarını satabilirler, ruhlarını şeytana satabilirler. Bazıları için bu çeşme kumardır, borsadır, bir resim yahut böcek koleksiyonudur, musikidir; kimisi için bu kendisine tatlılar pişiren bir kadındır (Balzac, 1990: 72-73).

Balzac'ın romanları tutkulu kahramanlar açısından oldukça zengindir. Yazınsal başarıya ulaşmak için yapmadığı kalmayan *Sönmüş Hayaller*'in kahramanı Lucien de Rubempré, bilimsel aşkın yıkımlarına aldırmayan *Mutlak Peşinde*'nin kahramanı Balthazar Claës, toplumda saygın bir yere gelmek için her türlü değişime yelken açan *Goriot Baba*'nın kah-

ramanı Eugène de Rastignac, yine aynı romanın kahramanı olan ve kızlarına karşı olan sevgisinde sınır tanımayan babalığın İsa'sı Jean-Joachim bu kahramanlardan birkaçıdır. Çalışmaya konu olan *Bette Abla*'nın ise neredeyse tüm kahramanları amansız tutkuların pençesi altındadır. Biz bunlardan ön plana çıkarları ele alacağız.

Bette Abla (La Cousine Bette), “*Yoksul Akarabalar*” (*Les Parents Pauvres*) başlığı altında *Cousin Pons (Le Cousin Pons)* ile birlikte yayımlanmış bir romandır. Honoré de Balzac'ın 1846 yılında Le Constitutionnel dergisinde tefrika romanı olarak (Le roman feuilleton) yayımladığı bu yapıtta dizginsiz tutkuların neden olduğu yıkımlar gözler önüne serilmektedir. Başkahramanlardan biri olan Lisbeth Fischer'in akrabası olan Adeline Hulot'dan oç alma ana konusu etrafında dönen roman, adeta saplantı haline gelen tutkulara sahip kahramanların amaçlarına ulaşmak için hangi yollara başvurduklarını bütün çıplaklığıyla ortaya koymaktadır. Lisbeth Fischer oç alma tutkusuyla, Baron Hulot genç bayan tutkusuyla ve Valérie Marneffe ise para ve lüks hayat tutkusuyla adeta yanıp tutuşmaktadır. Bu üç kahraman, zincirlerini kırmış tutkularının esiri olup hem kendi hem de etrafındakilerin hayatlarında yıkımlara neden olmuşlardır.

1. Balzac ya da Tutkuların Peşinde Heba Edilmiş Bir Yaşam

Ölümsüz İnsanlık Komedyası (*La Comédie Humaine*)'in yazarı Balzac, çok hareketli bir yaşam sürmüştür. Ana-baba ocağından uzakta geçirilen çocukluk yıllarından sonra kahramanları gibi o da kendisini Paris'e atar. Taşralı gençlerin oluk oluk aktığı başkentte tutunabilmek için Balzac'ın el atmadığı neredeyse hiçbir iş kalmamıştır. Uçarı mizacı ve amansız şartlar yüzünden Balzac bu büyük kentte sıkıntılı ve çalkantılı yıllar geçirmiştir.

Taşrada dünyaya geliş, Paris'e açılış, hukuk öğrenimi, noter yanında staj, yazına duyulan büyük ilgi, yazarlığa yöneliş, başarısız bir trajedi denemesi, takma adlarla romanlar, basımcılık, yayımcılık, hurufat dökümcülüğü ve iflas, ürkütücü borçlar, alacaklılardan kaçış, tükenircesine yazma çalışması, gazetelere makaleler, Las Jardies malikanesini satın alış, ananas yetiştiriciliği, maden işletmeciliği planları, yurt içi ve yurt dışı yolculuklar, siyasete atılma isteği, Akademi üyesi olma çabaları, “monden” yaşam serüvenleri, kibar kadınlar, aşklar, kavgalar, küskünlükler, gözlemler ve romanlar. (Rifat, 2007: VII)

Balzac yarattığı kahramanlarla özdeşleşmiş bir romancıdır. Öz yaşamında ulaşamadığı arzularını kahramanlarına yaşatarak tatmin olmaya çalışır. Dolayısıyla romanlarında kendisinden izler bulmak çok da zor değildir. Paris'te yapıtlarını yayımlatarak ünlü olmak isteyen Lucien de

Rubempré, aynı amaçla yanıp tutuşan Balzac'ın ta kendisidir. Saygın insanlar arasında yer edinebilmek için kendini paralayan Rastignac yaratıcısı Balzac'ın tam bir kopyasıdır.

Durgun insanlar Balzac'ı ilgilendirmez, sadece kendini bir tek şeye verenler, bütün sinirleriyle, bütün kaslarıyla, bütün düşünceleriyle hayatın bir illüzyonuna takılanlar ilgilendirir: Neye olursa olsun, aşka, sanata, cimriliğe, fedakârlığa, cesarete, tembelliğe, politikaya, dostluğa. Rastgele, herhangi bir sembole, ama bütünüyle verenler. (Zweig, 2018: 22).

Kahramanları gibi Balzac da tutkularının ve bitmez tükenmez arzularının esiri olmuştur. Balzac, aşk ve şöhrete kavuşmak için “beyni yiyen, gövde ve organları istila eden ve tüm bedeni kemiren kafaya yerleşmiş tohum” (Zola, 1945: 167) olan aşırı çalışma tutkusuyla kendini mahveder, bu yolda beden sağlığını yitirir ve amacına tam olarak ulaşmadan henüz 51 yaşında iken ölür.

Balzac'ın 1799 yılında dünyaya gelişi Napolyon Bonaparte'ın krallığı dönemine denk gelir. Avrupa'yı baştanbaşa fethetmek tutkusuyla yanıp tutuşan kral o zamanın gençliği üzerinde büyük etki yaratmıştır. Balzac da bu gençlerden biridir. Stefan Zweig'in bu konuyla ilgili tespitleri çok çarpıcıdır:

Çevresindeki her şeyi bu kadar yoğun yaşayan biri olan Balzac, dünyaya gözlerini açışının ilk on altı yılıyla imparatorluğun ilk on altı yılının, ki dünya tarihinin belki de en fantastik dönemidir bu, birebir çakışmasına kayıtsız kalamazdı. (...) Onun bütün gençlik arzuları yakıcı bir isimde, tek bir düşüncede, tek bir hayalde eriyecekti: Napolyon'da (...) O büyük dünya fatihini görmüştü ve bir dünya fatihini görmek bir delikanlı için tıpkı onun gibi olmak arzusuyla bir değil midir? (...) Her zaman sadece bütüne sahip olma, asla parçaları değil, dünyanın tamamını ele geçirme dürtüsünü, bu ateşli tutkuyu en başta Napolyon örneğine borçluydu. (Zweig, 2018: 7-10).

Sorumsuz ve merhametsiz bir annenin çocuğu olan Balzac, ailesinin yanında yaşamını sürdürmeyi düşünmediği için Paris'e yerleşip orada yazarlık yapmayı planlamaktadır. Yazar olma isteği ailesinde büyük bir şok etkisi yaratır. Yazarlığın karlı bir iş olmadığını ileri süren annesi oğlunu noter olmasını istemektedir.

Ancak bu dönemde anne Balzac yumuşak başlı, uyuşuk oğlundan hiç beklemediği bir dirençle, Honoré de Balzac'ın hiçbir şey karşısında yılmayan iradesiyle karşı karşıya kalır; öyle güçlü bir

iradedir ki bu, Napolyon'un iradesinin bile yenik düştüğü bir dönemde Avrupa'da eşi benzeri yoktur. (Zweig, 2002: 34)

Balzac henüz yirmi bir yaşında Paris'e gider. Çatıkasında oldukça eski bir oda kiralar. Aşk ve üne kavuşacağı günleri sabırsızlıkla beklemektedir genç Balzac. Ama tam olarak ne yapacağını, nerden başlayacağını bilememektedir.

Yirmi bir yaşındaki bu gencin ne olduğuna ve ne olmak istediğine ilişkin belirgin bir fikri yoktur –bir filozof, bir şiiir, bir roman yazarı, bir dram yazarı ya da bir bilim adamı mı olmak istiyor- dur? Hissettiği tek şey, içinde nereye yönlendireceğini bilmediği bir güç olduğudur. (Zweig, 2002: 41)

Taşradan gelen gençlerin, Balzac'ın romanlarında “cehennem” diye tanımladığı Paris'te tutunabilmeleri hiç de kolay değildir. Parası çok az olduğu için kadınlar ve eğlence yerlerine yaklaşamayan Balzac'a yapacak tek şey kalıyordu: Çalışmak, hiç durmadan çalışmak. Ancak bu yolla aşk ve üne ulaşabileceğine inanan romancı “en öfkeli düşmanlarının bile kabul etmek zorunda kaldığı tek bir hedefe odaklanmış bir enerjiyle kendini çalışmaya verir”. (Zweig, 2002: 43) Yeteneğine tam olarak güvenmeyip ümitsizliğe düştüğü anlarda ve yazmadaki acemiliğinden dolayı çok sıkıntılılar yaşar Balzac. Ama bir an evvel tüm yazma işine yoğunlaşıp ölümsüz İnsanlık Komedyası'nın romanlarını okurlarına sunmalıdır.

Tutkulu ama aynı zamanda hayalperest Balzac, kahramanı Lucien de Rubempré'nin Paris'te yaşadıklarının aynısını yaşar. Bu kentte acı gerçeklerle karşılaşması, realist romancının aklını başına getirir. Yazınsal yapıt yaratmada çok idealist ve titiz olmanın bir işe yaramayacağını farkına varıp, taşralı kahramanı Lucien gibi kolay ve hızlı bir şekilde para kazanmanın yollarına yönelir. Onun gibi ruhunu şeytana satma yoluna sapar.

Gereksiz harcamalar yapmamış, aç kalmış, parmakları kanayınca kadar yazmış, deli gibi çalışmıştır. Ama boşuna! Son anda bir mucize gerçekleşmezse, tekrar memuriyete dönmek zorunda kalacaktır. (...) Masallarda bu türden çaresizlik ve umutsuzluk anlarında hep şeytan gelip çaresiz kalan insandan ruhunu satın almaya kalkışır. Balzac'ın durumundaysa şeytanın, hiç de öyle şeytana benzer bir yanı yoktu: cazip, eğlenceli genç bir adamdır, temiz çamaşırlar, güzel pantolonlar giyiyordu ve kesinlikle Balzac'ın ruhunu değil sadece yazı yazan elini satın almak istiyordu. (Zweig, 2002: 57)

Çok güzel yapıtlar üretmenin çok zor olması Balzac'ı değersiz ama kısa sürede ortaya çıkarılan çalışmalar üretmeye itmiştir. Lucien de

Rubempré'nin *Sönmüş Hayaller (Illusions Perdues)*'de başına gelenleri hatırladığımızda tutkulu ve hırslı Balzac'ın aynı şeyleri yaşamış olması pek de olağandışı gelmez insana. O sıralarda değersiz kitapları ucuz fiyatlarla yayımlatan yayınevleri ile pazarlıklar yapmaktan geri kalmamıştır. "Bu acınası macerada bulaştığı pislikler, müdavimi olduğu bu edebiyat batakhanelerinin o baygın parfüm kokusu üzerine sinip kalmıştır elbette." (Zweig, 2002: 66) Artık sadece Paris'te yaşamını devam ettirmek için değil, kadınlara kendini sevimli gösterebilmek, ünlenmek ve daha sonra da tüm Paris'i ele geçirebilmek için kirli yollarla kazandığı paraları biriktirme tutkusu ortaya çıkmıştır kendisinde. Ama hangi işe elini atmışsa zararlı çıkmıştır bahtsız Balzac. Bazı yapıtlarını kendisi bastırmak istemiştir ve bunun için dostlarından ödünç para almıştır. Fiyaskoyla sonlanan bu macera, ona epeyce bir borç olarak geri dönmüştür. Daha sonra bir matbaa satın almak için kolları sıvar. Ama hiç parası yoktur. Ailesinin desteğiyle matbaayı satın alır. Dört elle matbaasına sarılan Balzac burada işçilerle beraber çalışır. Ancak bastıkları yapıtların paralarını tahsil edemeyen genç girişimci iflas eder. Bu başarısızlık ve hayal kırıklıkları aslında Balzac'ın yaşadığı toplumun acımasız gerçekliklerini tüm çıplaklığıyla görmesini sağlamıştır. "Ve özellikle de en büyük başarıları *Sönmüş Hayaller*, *Tılsımlı Deri*, *Louis Lambert*, *César Birotteau*, burjuvaziyi, borsayı ve ticareti anlatan bu önemli destanlar, Balzac ticaretle uğraştığı yıllarda bu hayal kırıklıklarını yaşamamış olsaydı yazılamazdı." (Zweig, 2002: 110-111)

Balzac'ın Paris'i fethetme tutkusu başına yeni borçlar açacaktır. Ticari alandaki başarısızlığını telafi etmek için başkentin sosyetik salonlarına büyük bir yazar sıfatıyla kendini atmayı düşünür. İşte tam burada kişilik yitimi başlar müstakbel Paris fatihi için. Aristokratların arasına katılabilmek o kadar da kolay değildir. Fransız toplumunda kast sistemi varlığını sürdürdüğünden aşılması gereken engeller vardır. İlk halk tabakası kimliğinden ve görüntüsünden sıyrılmalıdır Balzac. Soyunda markiler olduğunu iddia ederek soyisminin başına "de" eki getirip soyluluk edası takınır. Artık kendisi Honoré de Balzac'tır. Sonra evini değiştirir, yeni eşyalar satın alır, hizmetkâr tutar ve araba sahibi olur. Zamanın Paris toplumunda ne olduğun değil de nasıl görüldüğün (parâître plutôt que être) daha önemli olduğu için baştan ayağa kendini yeniler. Çünkü:

Sosyetiklerden hiç kimse Honoré de Balzac'tan daha gösterişli ve pahalı giysiler giydiğini söyleyememelidir. Mavi frakı için özel olarak işlenmiş altın düğmeler yaptırır; dürüst Buisson da ona kredi açarak pahalı ipek ve sırma işlemele yelekler yapacaktır. Böylece pudralanmış saçları, koket bir edayla eline aldığı küçük tek camlı gözlüğüyle yeni yazar, sanki eserleriyle dünya ve ahireti fethedecekmişcesine, kendine bir isim yapabilmek için

(pour se faire une réputation) Paris salonlarına ayak basar. (Zweig, 2002: 164)

Ama ne yazık ki tüm bu çabalar boşunadır. Balzac ne yaparsa yapsın alt tabakadan olduğu için aristokratlar tarafından kabul göremez. Ama Balzac hayal ve tutkularından asla vazgeçmez. Hayallerinin gerçekleşmesi uğruna sürdürdüğü düzensiz yaşamı sağlığını olumsuz yönde etkilemeye başlar. “Balzac giderek daha çok çalışmaya başlar ve artık dört ya da beş romanı aynı anda yazmaya koyulur. Aşırı çalışma, borçlarını ödeyememenin neden olduğu sinir bozuklukları, başarısızlık ve hayalkırıklıkları, hareketsizlik ve aşırı kahve tüketimi sağlığını tehdit etmeye başlar.” (Call, 1920: 40)

Balzac tutkularını ve hayallerini gerçekleştirebilmek için kendini çok yıpratmıştır. Paris’te tanınıp soylu bir kadınla evlenme tutkusu uğruna sağlığından olmuş, gösterişli antika eşyalara olan aşırı bağlılığından elinde avucunda olan herşeyini tüketmiş ve yapıtlarıyla tüm dünyada adından söz ettirme hayaliyle de çok çalışmaktan neredeyse aklını yitirecek duruma düşmüştür.

2. Romanın Kısa Bir Özeti

Romanda olaylar, Baron Hulot’nun metreslerini memnun etme yolunda büyük harcamalar yapmasıyla ailesini iflasın eşiğine getirdiği 1838 yılında başlar. Baronun sınırsız para tüketiminin kurbanlarından biri kızı Hortense olacaktır. Zira babasının şehvet yolundaki pervasızlığı, dolgun bir drohamaya sahip olmasına dolayısıyla da iyi bir evlilik yapmasına engel olacaktır. Bu arada Barones Adeline Hulot, kocasının çapkınlıklarının farkında olmasına karşın olup bitenleri görmezlikten gelmektedir. Lisbeth Fischer, Adeline’in küçük kuzenidir. Tek başına yaşayan bu evde kalmış kız, çocukluğunu beraber geçirdiği Adeline’i hep kıskanmış ve içindeki ona karşı olan kini hiç sönmemiştir. Bu kıskançlığın ve kinin nedeni Adeline’in kendisinden çok güzel olması ve bahtının da açık olmasıdır. Lisbeth’in diğer bir ismi romanda da geçtiği gibi Bette’tir. Lisbeth, Paris’te yabancı ve kimsesiz olan Wenceslas Steinbock adlı bir heykeltıraş himayesine alır. Kuzeni Hortense Hulot’nun Wenceslas’a aşık olduğunu ve evlilik hazırlıklarının başladığını öğrenen kindar Bette, sinirinden kudurur ve Hulot ailesinden öç almaya ant içer.

Eniştesinin ne kadar şehvet düşkünü bir insan olduğunu bilen Bette, Hulot ailesini içten yıkmayı planlar. Araları çok iyi olan apartman komşusu Valérie Marneffe’den bu planı gerçekleştirmesinde kendisine yardım etmesini rica eder. Valérie, kocasının geliri kısıtlı olduğu için erkeklerle ilişki kurmaktan geri durmayan hafifmeşrep bir kadındır. Lüks hayat ve para tutkunu olan bu kadın, güzellikte ise neredeyse Adeline Hulot’ya ye-

tişmektedir. Bette Valérie'yi çapkın eniştesini ayartmakla görevlendirir. Bayan Marneffe bu sayede para kaynaklarının arasına bir de Baron ekleyecektir. Plan çok güzel işlemektedir. Baron açgözlü Valérie'ye para yetiştirmek için gelirlerini ipotek ettirir, başına yeni borçlar açar ve eşinin amcası Johann Fischer'i yolladığı sömürü ülkesi Cezayir'de yasadışı işler çevirir. Fakat evdeki hesap çarşıya uymaz ve Baronun Cezayir'deki dalavereleri ortaya çıkınca her şey altüst olur. Bu arada Valérie'nin kocası ölür. Dul kalan kadın tüm varlığını kaybeden hatta yargılanma ihtimali olan Hulot'yu terk eder ve kendisine yüklü miktarda para vadeden Crevel ile evlenir. Ailesini terkederek Baron Hulot çapkınlıktan asla vazgeçmez. İzini kaybettirip eşi ve çocuklarından uzakta çapkınlıklarına devam eder. Bir aile böylece dağılır ve Bette de amacına ulaşmış olur.

Valérie'nin Crevel ile evlenmesine çok sinirlenen eski sevgilisi kont Montéjanos, hafifmeşrep eski sevgiliye bir hastalık bulaştırır. Bu amansız hastalıktan hem Valérie hem de Crevel ölür. Bette de veremden ölür. Valérie-Crevel çifti tüm varlıklarını Hulot'nun çocuklarına bırakırlar. Baron Hulot yuvasına döner ama akıllanmadığı için bu kez evdeki aşçı kızla ilişkiye girer. Bunu öğrenen Adéline Hulot üzüntüden ölür. Dul kalan Baron Hulot, Agathe Piquetard adlı bu aşçı kızla evlenir. Romanın fettan kadınları olan Bette ve Valérie ölümle ve çapkın Baron ise sefalet ve yalnızlıkla cezalandırılmış olur.

3. Dizginsiz Tutkuların Romanı *Bette Abla*

Bette Abla, Balzac'ın içinde en çok tutkulu kahramanın bulunduğu romanlarından biridir. Adeline Hulot'nun kocasına aşırı tutkusu, Crevel'in paraya aşırı bağlılığı, Hector Hulot'nun kadınlara karşı dizginsiz tutkusu, Lisbeth Fischer'in görülmemiş intikam tutkusu ve Valérie Marneffe'in lüks ve para tutkusu romanı adeta bir tutkular yumağı haline dönüştürmüştür. Biz bu kahramanlardan tutkusu en şiddetli olanları inceleyeceğiz. Bunlar, Hulot ailesinin kuzeni Lisbeth Fischer ve ailenin babası Baron Hulot. Tutkuları saplantı haline dönüşen bu kahramanların ruh hallerini, hedeflerine ulaşmak için başvurdukları yöntemleri ve tutkularının kendilerine ve etrafindakilere verdiği zararları ortaya koymaya çalışacağız. “Skalpele ihtiyaç duymadan insan doğasını inceleyen nadir gözlemcilerden” (Balzac, 2001: 31) biri olan Balzac, tutkularının esiri olan Lisbeth ve Baron Hulot'nun ruh hallerini ve tutkulu eylemlerini sebep sonuç ilişkisi içerisinde ortaya koymuştur. Lisbeth ve Baron Hulot, Balzac'ın tablosunu çizdiği Temmuz Monarşisi dönemi Fransız toplumunun küçük bir örneğidir. Fransız İhtilalinden sonra burjuvazinin güçlenmesiyle toplumda görülmeye başlayan çözülmenin ve bozulmanın temsilcisidir bu iki kahraman. Hector Hulot ve Lisbeth Fischer, burjuva egoist yaşam felsefesini en güzel bir şekilde ortaya koymaktadırlar. Baron'un sadece kendini düşünerek cinsel zevklerini

tatmin yolunda herşeyi feda etmesinin ve Bette ablanın intikam uğruna hertürlü kutsalı yok saymasının ardında bu dönemin toplumunun eleştirel bir sunumunu yapan Balzac'ı görmek zor değildir. Restorasyon ve Temmuz Monarşisi dönemi burjuvalarının tutkuları, bencilliklerinin ve ahlaki yozlaşmalarının sonucudur.

Romanlarında tutkuları işlerken, Balzac aslında tehlikeli hayaller ve hep boşa çıkan umutlar olan bireysel menfaatlerin altını çizmektedir. Bastırılmayan bu tutkular çatışmaların ve karşıtlıkların tohumlarıdır. Arzuların boşuna yüceltilmesi, sadece kendilerini düşünüp diğerlerini yok sayan insanların hortlamasına neden olur. (Sarr, 2004: 219)

3.1. Lisbeth Fischer ya da Sönmeyen İntikam Tutkusu

Bette Abla, kadın iradesini ve enerjisini en güzel şekilde ortaya koyan bir romandır. Yüzyılın diğer romanlarında genellikle makam ve para peşinde koşan genç erkeklerin tutkularına tanık olunmaktadır. *Kızıl ile Kara (Le Rouge et Le Noir)*, *Tılsımlı Deri (La Peau de Chagrin)*, *Parma Manastırı (La Chartreuse de Parme)*, *Goriot Baba (Le Père Goriot)* ve *Sönmüş Hayaller (Illusions Perdues)* Paris'te tutunmak ve zengin olmak isteyen taşralı gençlerin öyküleridir. *Bette Abla*'da ise kindar ve yıkıcı Lisbeth Fischer ön plana çıkar. İçinde kuzeni Adeline'e karşı bitmeyen bir intikam duygusu besleyen Lisbeth, romanın başından sonuna kadar bu tutkuyla yanıp tutuşmaktadır. *Tehlikeli İlişkiler'in (Les Liaisons Dangereuses)* Bayan de Merteuil'ü nasıl erkeklerden intikam almak için bir canavar haline dönmüşse, "*Vautrin'in dişi hali*" (Rastier, 2001: 11) Lisbeth de onun yolundan giderek Hulot ailesinden intikam almak için her türlü yola başvurmuştur.

Bir intikam duygusunu dile getirmek, incinmiş bir kişinin geçirdiği değişimleri, enerjisini, iradesini ve sabrını romanın merkezine yerleştirmektir. Bu kişi çeşitli değişimlere uğramasına karşın amacından asla vazgeçmez. Sosyal düzene bir başkaldırı ve kişisel bir irade söz konusudur burada. (Vassilev, 2005:2)

İntikam tutkusu, Fransız romanında ele alınan konulardan birisidir. Alexandre Dumas (Baba), *Üç Silahşörler (Les Trois Mousquetaires)*, *Monte Kristo Kontu (Le Comte Monte Cristo)* ve *Korsikalı Kardeşler'de (Les Frères Corses)*, Boris Vian *Mezarlarınıza Tüküreceğim'de (Je vais crachere sur vos tombes)* ve François Mauriac *Yılan Düğümü'nde (Le Noeud de Vipères)* harika intikam öyküleri sunarlar okuyucularına. Balzac ise, kahramanı Lisbeth Fischer'in kuzeni Adeline Hulot'ya karşı beslediği öfke, kızgınlık ve kıskançlığın neden olduğu intikam duygusunu *Bette Ab-*

la' da çarpıcı bir şekilde dile getirir.

Lisbeth Fischer ile Adeline Hulot çocuklukları beraber geçmiş iki kuzendir. Halk tabakasından olan kuzenler büyüüp evlilik çağına geldiklerinde çok güzel Adeline aristokrat Baron Hulot ile evlenirken çirkin ve zayıf Lisbeth'in talibi çıkmaz. Adeline'nin kendinden önce evlenmiş olması hem de bir baronla hayatını birleştirerek sınıf atlayıp aristokratlar arasına katılmış olmasının neden olduğu kıskançlık duygusu Lisbeth'i kindar bir insan yapıvermiştir. Kindar insan "sahip olmadığı şeyler yüzünden kin tuttuğu insanla cehennemde olmayı cennetin en güzel makamlarına tercih eder." (De Staël, 2014: 93) Adeline Lisbeth'den daha güzeldir. Bu üstünlük, Lisbeth'in kuzenini kıskanmasının en önemli nedenlerden biridir. Diğer taraftan ailelerin Adeline'e daha çok ilgi gösterirken Lisbeth'i ihmal etmeleri, Lisbeth tarlalarda çalışırken Adeline'in el üstünde tutulması Lisbeth'de kıskançlığa ek olarak kin duygusunun yeşermesine neden olmuştur. "(...) neşe, debdebe, güç, mutluluk, talih ve kuvvet gibi fenomenler sihirli bir biçimde hınç (ressentiment) insanını kendine çeker" (Scheler, 2004: 34). Kuzenin kızı Hortense'in, sevgilisi Wenceslas'ı elinden kapmasıyla birlikte Lisbeth bu aileye karşı büyük bir intikam yemini eder. Hulot ailesinden intikam alma, Lisbeth'de saplantılı bir tutku haline dönüşür. Fakirliği yüzünden Hulot ailesi tarafından horgörülmesinin farkında olan Lisbeth, bunu çok anlamlı bir şekilde ifade eder: "İnsanlar yoksul bir yakını fare gibi görürler, yakalamak için kapana bir parça domuz yağı koyarlar." (Balzac, 2002: 114) Hor ve küçük görülmenin verdiği aşağılık duygusu Lisbeth'de sönmeyen hınç duygusunun nedenlerinden biridir. Romanın ilk sayfalarında kendini "keçi" gibi gören bu Vosgesli kız, planlarını büyük bir ustalikle uygulayıp amacına ulaşmaya başladığı anda adeta bir "dişi aslan" kesilir.

Adeline'e zarar vermek Lisbeth'in o yıllarda aklına pek gelmemiştir her nedense. Hatta kuzenin Baron Hulot ile evlenmesiyle sanki artık pes etmişti. "Emmi kızının o dillere destan evlenişi sırasında Lisbeth bu talihin karşısında dize gelmişti; tıpkı Napolyon'un kardeşlerinin diz çökmeleri gibi." (Balzac, 2002: 35) Ama Lisbeth Paris'e yerleşip Adeline'in yaşadığı şatafatlı hayata şahit olunca yüreğinin derinliklerindeki hınç duygusu yeniden depreşir. Adeline evlendikten sonra biraz daha güzelleşmiştir, güçlü bir kadın imajı vardır kendisinde, mutludur ve lüks bir hayat sürmektedir.

(...) hani yün bohçanın içinde bir veba tohumu kalır da sonradan bu uğursuz bohça açılınca çatlar, bütün bir kenti kırar geçirir, tıpkı onun gibi. Ara sıra kendi kendine şöyle söylemekten geri kalmıyordu: Adeline de ben de aynı kandanız; babalarımız kardeşti. O konakta yaşıyor, ben tavan arasında. (Balzac, 2002: 37)

Adeline'in sahip olduklarına hiçbir şekilde ulaşamayacağını farkına varan Lisbeth'in bu ifadelerinde kuzenine karşı olan haset ve hıncın varlığı çok açıktır. "Varlıkların, nesnelere üstünde soyut bir güç olan" (Balzac, 2002: 174) hıncı duygusunun doğurduğu enerji ve istenç gücü ile Lisbeth, Hulot ailesinin en amansız düşmanı olup çıkarılır. Kahramanını böylesine bir enerjiyle donatan Balzac, bu özelliğini kötü yollarda harcadığı için de onu hayvani ve şeytani sıfatlarla anmaktan geri kalmaz. Lisbeth "kadın biçiminde giydirilmiş maymunlara benziyordu" (Balzac, 2002: 40). İntikam alma yolunda hıncı ile ilerlemesinden kendisi de oldukça memnun kalınca kendini güçlü bir dişi aslan olarak görür. "Tam bir aç keçi gibi başladım, dişi aslan gibi bitiriyorum" (Balzac, 2002: 170). Enerjisini yararlı eylemlerde kullanmak yerine "şeytanca bir güçlülük" (Balzac; 2002:117) yolunu tercih eder Lisbeth. Böyle bir güçlülüğe tam kavuşunca da "ruhunu şeytana satan" (Balzac, 2002: 135) insanlar gibi amacına ulaşmak için her yolu mübah görür.

Lisbeth'de sönmeyen intikam tutkusunun ortaya çıkmasının en büyük nedeni, Adeline'in kızı Hortense'in Wenceslas'ı Lisbeth'in elinden almasıdır. "Nitekim Bette Abla, birden tuzakları kaçınılmaz olan, duygularını gizleyişi çözülemez, çabucak karar veriş i örgenlerinin görülmemiş kusursuzluğuna dayanan Kızılderili olup çıkıvermişti. İtalya'daki, İspanya'daki, Doğu'daki gibi, şaşmaz bir hıncı, vazgeçmez bir oç alma oluvermişti" (Balzac, 2002: 117). O andan itibaren Lisbeth savaştaki bir asker gibi intikam kılıcını çekerek Hulot ailesini içten yıkmaya yemin eder. Eniştesi Baron Hulot'nun kadınlara karşı zaafını çok iyi bildiği için Adeline kadar güzel apartman komşusu Valérie Marneffe'e bu yıkım işinde başrolü verir. "Lisbeth-Valérie işbirliği sadece Hulot ailesini yıkmakla kalmaz, aynı zamanda ailedeki baba imajını zedeleyerek toplumun temellerini de sarsmış olur" (Murata, 2003: 120).

Hulot ailesine ölümcül darbeyi indirmek giderek daha çok bu aileden tiksinen Lisbeth'in en büyük hayali ve tutkusu idi. Bu hayali gerçekleştirebilmek için her türlü yola başvurur fettan kahraman. "Uğruna canını adadığı, aklını verdiği yeraltı kazı işinin ilerlemekte olduğunu görmeye başlamıştı" (Balzac, 2002: 174). Balzac, hedefine böylesine kilitlenen bir kahramanı fizyolojik, psikolojik ve sosyal yönlerden ele almadan duramazdı. İnsanlık Komedyası'nın Paris'i fethetmeye girişen tutkulu gençlerinin hemen hemen hepsinin taşralı olduğu göz önünde tutulduğunda, aynı fetih tutkusunun Vosges köylüsü Lisbeth'de olması şaşılacak bir durum değildir. Yoksunluğun yarattığı nedenlerden olsa gerek, köylü karakterler genellikle hırslı ve gözleri hep yüksekdedir. Romanın ilk sayfalarında Balzac, Lisbeth'in enerjisinin kaynağını köylülüğünde, biraz da fiziksel özelliklerinde arar.

O'nun türlü acayıplıklarla dolu kişiliğinin temelinde kıskançlık yatardı. Bu "acayıplık"deyiminide İngilizler çıkarmışlardır, sonradan kimselerin değil de, soylu kişilerin saçmalıkları için kullanılmak üzere. Sözcüğün en geniş anlamıyla bir Vosges köylüsüydü. Sıksa, kara kuru bir şey; parlak kara saçlar, kalın çalı gibi kaşlar; uzun uzun güçlü kollar, iri iri ayaklar; o upuzun maymunumsu suratı da birkaç sigil: İşte size bu kızoğlan kızın kısaca çizimi. (Balzac, 2002: 35)

Biraz ilerde de Lisbeth'in azminden övgüyle söz ederken yine köylü oluşuna vurguda bulunur Balzac. "Kısacası Bette dedikleri bu amcağını, altın, gümüş sırmacılığında işçi oldu; bütün dağlılar gibi tuttuğunu koparır biri olduğu için de, yılmadı, okuma-yazma da öğrendi" (Balzac, 2002: 36).

Lisbeth'in kişisel diğer bir özelliği ise hiç kimseye bağımlı olma alışkanlığıdır. Kuzeni Adelin'in kendileriyle yaşama teklifini elinin tersiyle itmiştir. Herhangi birine bağımlı olduğu zaman özgürce hareket edemeyeceğini çok iyi bilen Lisbeth "her türlü boyunduruktan korkardı" (Balzac 2002: 37). Balzac romanın ilk sayfalarında bu köylü kızının kişisel özelliklerini sıralayarak intikam tutkusunu gerçekleştirme konusunda ne kadar becerikli bir insan olduğunu okuyucuya adeta bildirmek istemiştir.

Kişilikleri çok geç gelişmiş kimselerde, çok düşünüp az konuşan şu "yabani" denilenlerde bir başkalık vardır; işte Bette Abla denilince kafalarda bu düşünceler belirirdi. Ondaki köylü zekası, işyerindeki konuşmalardan, işçilerle düşüp kalkmasından, Paris'in o alaycılığında bir parça bir şeyler edinmişti. Yaradılışı nasılsa Korsikalılara benzeyen bu kız, bir yandan da boşuna da olsa, güçlü yaradılışların içgüdüleriyle de işlendiği için, güçsüz bir erkeği kanatları altına almayı pek isterdi ama, başkentte yaşadığından dolayı, yüzeyde değişmişti. Güçlü bir yaradılışı olan bu ruhun üzerinde Paris'in cilası bir pas tabakası gibi duruyordu. Yaradılışındaki incelik, kendilerini gerçek bir tek başına yaşama-ya vermiş herkeste olduğu gibi, düşüncelerine damgasını vurduğu iğneleyici tutumuyla derinleşmişti. Bu bakımdan, bambaşka bir durumda korkunç görülebilirdi. Pek hınzırdı, en birleşik aileyi bile karıştırabilirdi. (Balzac, 2002: 38)

Sönmüş Hayaller'in (*Illusions Perdus*) kahramanı Lucien'in kadınlarla cinsel ilişkiye girmesi sanatçı olarak kendisindeki yaratıcılık gücünü yok etmiştir. Aynı romanda Mahfil üyelerinden Daniel d'Arthez'in evlenmeyip kadınlardan uzak durması ondaki ilham yeteneğini artırmaktaydı. *Bette Abla*'daki heykeltıraş Wenceslas ise Hortense ile evlendikten sonra sanatı adına hiçbir şey yapamaz olmuştur. Lisbeth'in kimsenin bo-

yundurduğu altına girmek istemediği için evlenmemiş olmasının da kişiliğindeki etkilerini Balzac harika bir şekilde analiz eder. İstem ve hareket gücünün, bekâr kişilerde daha aktif olduğunun altını çizer romancı.

Doğaya aykırı her şey gibi, bakireliğin de kendine özgü zenginlikleri, çekici ululukları vardır. El değmemiş bu kişide dirilik, güçleri birike birike, bir direnç, ölçülemez bir süreklilik haline gelmiştir. Beyin olduğu gibi kalan yetilerinin tümü içinde zenginleşmiştir. El değmemiş kişiler gövdelerine ya da kafalarına gereksinme duyunca, eyleme ya da düşünmeye başvurunca, kaslarında çelik gibi bir güç, akıllarında içten içe sinmiş bir bilgi, bütün varlıklarında şeytanca bir güçlülük ya da istem gücünün büyüsunü bulurlar. (Balzac, 2002: 117)

İntikam hissiyle hareket eden ve kendisinde yeterince enerji ve istem gücü bulunan Lisbeth, tutkuyla Hulot ailesini mahvetmeye koyulur. Baron Hulot'yu ailesinden uzaklaştırmada başarılı olan Lisbeth, Hulot ailesinin yeni reisi konumuna geçmeyi ne yazık ki beceremez. Baron Hulot'nun erkek kardeşi Mareşal Hulot, Lisbeth ile evlenme arefesinde iken aniden ölür. Mareşalin ölümüyle tüm planları suya düşen Lisbeth de üzüntüden kendini yer bitirir ve kısa süre sonra veremden ölür. Hulot ailesinin başına geçip, çalışmak zorunda kalacak olan Adeline'i kendine muhtaç olarak görme yolundaki intikam tutkusu tatmin edilemeden Lisbeth'in macerası sona ermiş olur. Aile kurumuna büyük önem veren Balzac, bu kurulu düzeni yıkmak isteyen Lisbeth'i ölümle cezalandırarak adeta ahlaki bir ders vermek istemiştir. Bu konuda kendisini takip eden Emile Zola da, kendisini ezdiklerini iddia ettiği ataerkil topluma ve toplum düzeninin bir parçası olan aile reislerine cinselliği ile saldıran fahişe kahramanı Nana Coupeau'yu iğrenç bir şekilde ölümle cezalandırmıştır.

Balzac, Lisbeth'in intikam tutkusunu sebep sonuç ilişkisi içerisinde irdelemiş ve bunu okuyucusuna harika bir şekilde aktarmıştır. Lisbeth'in enerji dolu bir insan oluşunda köylü oluşu ve hiç evlenmemiş olmasının payı olduğunu vurgulamış, ezilen sınıfın bir üyesi olmasının da hınç ve intikam duygusunun nedenlerinden biri olduğunu ifade etmiştir.

3.2. Kadın Koleksiyoncusu Baron Hulot

Lisbeth, bir aileyi yıkmamanın en kolay yolunun aile reisinin imajının yerle bir olmasıyla başladığını çok iyi bilmekteydi. Baron Hulot'ya ailesinde adeta tapılmaktaydı.

Barones evliliğinin ilk günlerinden o güne kadar kocasını sevmiştii, Josephine'in Napolyon'u sevdiği gibi; hayranlıkla, ana sevgisiyle, aşâğılık bir tutkunlukla. (...) Bir kadının kocasına

gösterdiği sevgi, saygı bütün aileye yayılır. Hortense babasını bir ev erkeği olarak görüyordu. Hulot'ların oğluna gelince, babasına- herkesin Napolyon'u desteklemiş devlerden biri saydığı Baron'a- karşı duyulan hayranlık havası içinde yetişmişti. (Balzac, 2002: 28)

Böylesine sevilen ve sayılan bir babanın ailesine karşı yapacağı büyük bir yanlış ailenin yavaş yavaş çözülmesi ve sonra da yıkılması demektir. Bu gerçeğin farkında olan Lisbeth, Baron'un tepesine ayartıcı bir kadın olan Valérie'yi tebelleş etmişti.

Evli erkeklerin sevgililerinin olması, hatta fahişe kadınlarla beraber olmaları Balzac'ın yaşadığı dönemde garip karşılanacak bir hareket olarak görülmemektedir. Büyük değişimlerin yaşandığı 1800'lü yıllar, toplumsal yapılarda köklü değişikliklere neden olmuştur. Aile kurumu bu değişikliklerden olumsuz yönde etkilenen yapıların başında gelmektedir. Sevgi, saygı ve sadakat gibi kutsalların değerini tamamen yitirdiği gözlemlenmektedir. Burjuvazi aile yapısında kadının görevi kocasına saygılı ve sadık bir eş, çocuklarına da iyi bir anne olmaktır. Erkeğin eşini başka kadınlarla aldatması, aile reisi olarak vazifelerini yerine getirmesi koşuluyla tolere edilebiliyordu. Zaten Napolyon döneminde hazırlanmış Yurttaşlık Yasası, "zina fiilini karısıyla yaşadığı evde yapmaması koşuluyla kocaya bir ceza öngörmüyordu." (Faillie, 1968: 173) Aynı yasa boşanmaya pek olanak tanımadığından kadınlar eşlerinin çok göze batmayan sadakatsizliklerini görmemezlikten geliyorlardı. Nitekim Yurttaşlık Yasası'nın 213. Maddesine göre evlilik yapmış bayanlardan biri olan Adeline Hulot, eşinin kendisini aldattığını bilmesine karşın aile düzeninin bozulmasını istemediğinden bu durumu normal karşılıyordu.

Toplum ve doğa kurallarının yürürlükte olduğu bu garip durum karşısında, bir genç kız itaat etmek, kendinden vazgeçmek, acı çekmek ve kendi menfaati için susmak zorundadır. Bu kızın baş eğmesi aslında bir aldatmaca, halinden memnun gibi gözükmesi iyi şeyleri umut ettiği içindir, kendini feda etmesi doğasındandır ve susuşu ruhunun yüce oluşundandır. (Balzac, 2016: 93)

Baron Hulot, kadınlara karşı olan aşırı zaafı yüzünden tüm varlığını, sosyal konumunu, sağlığını ve aklını kaybedecek duruma düşer. Kontrol edilemez hale gelen şehvet tutkusu yüzünden her çeşit yıkımı yaşamıştır. "Tutku kontrol edilebildiğinde insana yol gösteren bir duygu iken, insana hükmetmeye başladığında kolaylıkla saplantı haline dönüşebilir." (Özkaya, 2012: 12) Balzac, Bette Abla'dan önce tutku sahibi bir insanda saplantının yol açtığı yıkımları Tefeci Gobseck romanında gözler önüne sermiştir. Daha çok şeye sahip olma tutkusunun yiyip bitirdiği Gobseck,

aklımı kaybedecek duruma gelir. Grandet Babanın para tutkusu da saplantı derecesine ulaşmıştır. İlk başlarda akli başında bir tutkulu olan Grandet yaşamının son günlerinde çocuksu hareketler sergiliyordu ve “görmeye yeni başladığı sırada, ahmak ahmak aynı nesneyi seyreden bir bebek gibi, saatler boyunca gözleri demir paralara dikili kalıyordu; sonra, gene bir bebekmiş gibi, zor bir gülümseme belirliyordu dudaklarında.” (Balzac, 2017: 190)

Hector Hulot, Adeline Hulot'nun eşi, Hortense ve Victorin'in babasıdır. Aristokrasinin zirvede olduğu dönemlerde baron oluşunun nimetlerinden çokça yararlanan Hector, burjuvazinin palazlanmaya başlamasıyla eski itibar ve etkisini yavaş yavaş kaybeder. Devlet dairesinde yapacak çok işi de olmayan bu aristokrat, kadın avcısı olup çıkıverir ortaya.

Kuşkusuz ki Balzac'ın amacı, bu sapkınlığı tarihi sürecin bir sonucu olarak betimlemektir: İmparatorluğun çöküşü, temsilcilerini sosyal ve varoluşsal bir boşluğa iterek libidinal dönüşüm oluşturmuştur. Kentsoylu erkekler, para, sahte parlaklık ve düşmüş kadın sevdası gibi değiş tokuşla elde edebilecekleri şeylerin ardına düşmeye başlamışlardır. (Kittang, 1994: 11)

Melek huylu eşi Adeline kendisini taparcasına sevdiği ve sadık bir eş portresi çizdiği halde, Baron Hulot adeta kadın avcısı ve koleksiyoncusu olup çıkıverir ortaya. “Adı ister Don Juan ister Casanova olsun, iffetten nasibini almamış baştan çıkarıcılar sırf tavlama için bir kadından öbürüne koşar, zevk uğruna onları baştan çıkarmaya çalışırlar.” (Baudrillard, 2001: 125) Hector'un dolayısıyla da Hulot ailesinin yıkılması Lisbeth tarafından planlanıp Valérie'nin yardımıyla ikisi tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu iki kahraman, erkekleri alt eden kadın gücünün temsilcileridir. Balzac, Baron Hulot üzerinden imparatorluğun yıkılışıyla beraber toplumda aile düzeninin de bozulduğunu, ve patriarkal düzende imparatorun evdeki temsilcisi olan baba imajının yerle bir olduğunu göstermeye çalışmıştır.

İmparatorluğun yıkılması babalık imgesinin de sonunu getirmiştir. Ortada Baron Hulot gibi güçsüz kuvvetsiz ihtiyarlar kalmıştır. Kızı hiç umurunda olmayan burjuva Crevel, namuslu fakat sağır Mareşal Hulot çok pasiflerdir. Victorin Hulot ve Wenceslas gibi genç insanlar da, Louis-Philippe yönetimindeki iradesiz erkeklere örnektir. Tam da böyle bir dönemde, Lisbeth ve Valérie gibi güçlü kadınlar, zayıflayan erkek ve babalık imajını fırsat bilip ipleri ellerine almışlardır. (Murata, 2003: 115)

Hector Hulot'nun kadın peşinde koşmasıyla, varını yoğunu bu yolda yitirmesiyle Hulot ailesi derinden sarsılmıştır. *Bette Abla*'nın Baron Hulot'su ile *Nana*'nın Kont Muffat'sı şehvet tutkusu ve bu tutkunun neden

olduğu yıkımlar konusunda benzeşmektedirler. Valérie Marneffe'in Hulot ailesinin neredeyse yıkımına neden olması gibi, Nana da Muffat ailesinin başına çok işler açmıştır.

Baron Hulot, tutkusu saplantı derecesine ulaşan romandaki kahra-manların en önde geleni sayılabilir. Aşırı şehvet tutksunun Hector Hulot'da meydana getirdiği köklü değişiklikleri hiçbir şeyi gözden kaçırmayan realist bir gözlemci kimliğiyle sunar okuyucuya Balzac. Bu değişiklikler fiziksel, sosyal ve ahlaki alanlarda olur. Nana'nın dindar ve ahlaklı kont Muffat'yı neredeyse tanırtanımaz hale soktuğu gibi, Valérie Marneffe de Baron Hulot'da ani değişiklikler oluşmasına yol açar. Yaşlı adam Valérie'nin kendisini yavaş yavaş yıkıma yaklaştırdığının farkına varmasına karşın hiçbir şey yapmayı aklına getiremez. "Saplantılı kişi uçurumun çekiciliğine karşı koyamaz ve oraya düşer." (Arlette, 1984: 51)

Hector Hulot, tiyatrocü sevgilisi Josépha'yı arkadaşı Crevel'e kap-tırdıktan sonra Valérie Marneffe ile karşılaşır. Evli ama erkeklerle beraber olmaktan kaçınmayan bu yeni kadın, çapkın Baronda çok büyük etki bırakır. Çünkü diğerlerinden çok farklıdır Valérie. "Öte yandan Baron, ne Jenny Cadine'de, ne Josépha'da, ne de diğer sevgililerinde görmediği bir namusluluk, bir olgunluk, bir görgü bulunca Valérie'ye hayran kalmış, bir ay içinde ona yaşlı adam tutkusuyla tutuluvermişti. Akla yatkın görünen çilginca bir tutku." (Arlette, 1984: 105) Yaşlı çapkın Valérie'si uğruna çilginlikler yapmaktan geri kalmayacaktır. Bu kadına karşı olan tutkusu, önünde hiçbir engelin dayanmadığı sele benziyordu. "Karşısında denge sağlayacak bir ağırlık, bir engel bulunmayan, kendi başına buyruk her güç de insanı şımarıklığa, çilginliğe sürükler." (Balzac, 2002: 213) Malını, karısını ve çocuklarını bile şehvet uğruna feda etmeye hazırdır çilgin Hector. "Yaşlı çapkın Valérie'nin yerine başkasını bulamazdı artık. Bu kadın onun için öyle zorlu bir gereksinme olmuştu ki, her şeyden vazgeçerdi de ondan vazgeçemezdi." (Balzac, 2002: 195) Böylesine sevilen ve tapılan bir kadını memnun edebilmek ve onun gözünden düşmemek için Baron her türlü ahlak dışı ve yasal olmayan yola başvurur.

İşte o güne kadar en dürüst yaşamış adamlardan birini, Napol-yon'un en becerikli yöneticilerinden birini tutku denen şey böyle bir çıkmaza sürklemiştir. Tefeciye faiz yetiştirmek için yetkisini kötüye kullanmaklar, sevgilisine, kızının evlenmesine para bulmak için yüksek faizle borç para almaklar. Bu hovardalık ustalığı, bütün bu çırpınıp didinmeler de, Bn. Marneffe'in gözüne büyük görünmek, şu kibar çevre küçükhanımının gözünde en büyük tanrı olmak uğruna idi. (Balzac, 2002: 150)

Baron Hulot Valérie'ye öylesine kuvvetli bir bağla tutulmuştu ki,

onunla ilgili her şeyde adeta aklı başından gidiyordu. Sevgilisine toz kondurmak istemeyen genç aşıklar gibi O'nun hakkında söylenen kötü sözler karşısında sanki sağır olup çıkıveriyordu. "Crevel bu edebiyat lakırdılarını birbiri üstüne daha da yığdıkça yığabilirdi. Çünkü Baron, sağırın, sağırılıklarının başlangıcında söylenenleri bir dinleyişleri vardır, öyle dinliyordu." (Balzac, 2002: 209) Valérie'nin kendisini aldatmış olabileceğini hiç düşünemiyordu. Böylesine çok tutkuyla bağlandığı bir kadın tarafından aldatılmış olma ihtimali bile onu allak bullak ediyordu. "Felaketler bütün güçlü, kafalı insanları felsefeye sürükler. Baron da şimdi geceleyin ormanda yolunu arayan bir adam durumundaydı. Crevel, onun böyle korkulu bir sessizliğe daldığını, çöküveren yüzünün birden değiştiğini görünce, bayağı korktu. İş ortağının ölmesini istemezdi." (Balzac, 2002: 212) Valérie'ye para yetiştirmek için yasal olmayan yollara bile başvurmaktan çekinmeyen azgın Hector, işlerin sarpa sarmasında sevgilisiyle arasının bozulacağını hissettiğinde ne yaptığını bilmeyen alık insanlara döner. "Baron yemek odasından öyle bir halde çıktı ki, büyük odaya gelir gelmez kanepeye yığıldı. Bitmişti; hızlı düşüşün verdiği uyuşukluk içindeydi. Gözlerini halının bir gülüne dikmiş, öyle bakıyordu; o uğursuz mektubu elinde tuttuğunun bile farkında değildi." (Balzac, 2002: 309) Valérie'nin cazibesıyla büyülenmiş Baron Hulot, ne melek yüzlü karısını ne de çocuklarını aklına getirebilir. Kalbini çalan bu hafifmeşrep kadın aynı zamanda aklını da ele geçirmiştir Baron'un. Hulot ve Gobseck, Grandet ve Claes gibi diğer saplantılılar "akıllarını yitirecek seviyeye gerilemişlerdir. Çocukluklarına geri dönmüş bu insanların akıl yitimi çok arzuladıkları şeylerde işe son raddeye götürmelerinden kaynaklanmıştır." (Lorant, 1967: 104)

Saplantılı insanların sadece ussal yetilerinde yıkımlar oluşmaz. İnsanın aklı fikri sadece bir konuya kilitlenince yemeden içmeden kesilir ve kendini her yönden ihmal eder. Bu ihmallerden biri dış görünüm ile ilgilidir. Saplantılı kişinin vücut yapısında anormallikler ortaya çıkar, kılık kıyafete özensizdir ve vücut bakımı hemen hemen yok gibidir. Balzac, *Mutlak Peşinde (La Recherche de L'Absolu)* romanında saplantının kahramanda yol açtığı bu tür fiziksel değişimleri gözlemeleme yetisiyle okuyucuya sunar:

Ya yaptığı işler onu hep eğilmek zorunda bıraktığı ya da belkemiği başının ağırlığına dayanamayarak büküldüğü için uzun boyu hafifçe kamburlaşmıştı. Geniş bir göğsü, kare biçimli bir gövdesi vardı, ama bedeninin alt yanı güçlü olmasına karşın çok inceydi. Eskiden kusursuz olan beden yapısındaki bu uyumsuzluk insanın aklına takılıyordu; bu olağanüstü biçimsizlik yaşam tarzının tuhafılarıyla açıklanabilirdi olsa olsa. (...) Ama son görüşmelerinden bu yana Balthazar'da korkunç yaşlılık belir-

tileri ortaya çıkmıştı; hep umudunu kıran deneyler yapabilmek için aylık gelirinin büyük bir bölümünü ayırması ve geri kalanıyla kıt kanaat yaşaması da buna yol açıyordu kuşkusuz. Altmış beş yaşında olmasına karşın seksenlik bir ihtiyara benziyordu. Gözleri yuvalarında çukura batmış, kaşları kırçillaşmış, yalnızca ensesine doğru birkaç saç tel saçı kalmıştı; sakalını uzatıyor, ancak rahatsız olduğu zaman ucunu makasla kesiyordu. Yaşlı bir bağcı gibi iki kat olmuştu; perişan giysileri bakımsızlığın büsbütün iğrençleştirdiği bir sefalet görüntüsü sergiliyordu. (Balzac, 2007: 15-80).

Romanın yaşlı çapkını Baron Hulot'ya gelince, kendisini tamamen Valérie'ye teslim etmeden önce kılık kıyafeti gayet düzgün, sağlığı tamamen yerinde ve kanlı canlı bir insandı.

Baron Hector Hulot, bir Napolyon dönemi havası taşıyan Meclis kılığıyla görüldü. İmparatorlukçular (İmparatorluğa bağlı kalkanlar) kolayca ayırt edilebilir çünkü: Asker vari bir gerilişleri vardır; ta çenenin altına kadar düğmelenmiş, altın düğmeli mavi elbise giyerler, siyah tafta boyunbağı takarlar, küçük dağları ben yarattım der gibi bir yürüyüşleri vardır ki, astığı astık, kestiği kestik komutanlık alışkanlıklarından gelir bu; böyle sert oluşları da içinde buldukları çabuk değişen durumlardan ileri gelmiştir. Ne yalan söyleyeyim: Baron'un hiçbir yerinden yaşlılık akmıyordu: Gözleri öyle iyi görüyordu ki, gözlüksüz okuyabiliyordu, kapkara yansakallarla çevrili uzun yüzünde kanlı-canlı yaradılışları gösteren yol yol damarların canlandığı bir kızılık vardı; kemerle sıkılı göbeği de, Brillat-Savarin'in dediği gibi, kıvamında kalmıştı. Büyük bir soylu kişi havası, çok da gönül alıcı, hoş tavırlar kabuk gibi örtüyordu. (Balzac, 2002: 52)

Böylesine düzgün kıyafetli, böylesine yakışıklı ve böylesine sağlıklı ve genç görünen Baron Hulot hafifmeşrep Valérie ile düşüp kalkmaya başladığı andan itibaren tüm bu özelliklerini kaybeder. Nana'nın cinsel cazibesini kullanarak kont Muffat'ı adeta sadık bir hayvan derecesine indirmediği gibi Valérie de Hector Hulot'yu keyfine göre oynayacağı bir oyuncak haline dönüştürür. İşte de onda köklü değişiklikler yaparak başlar.

Valérie Baron Hulot'yu kendine öyle güzel bağlamıştı ki! Bu gibi kadınların sinsice bir yüze gülüşleri vardır ki kafalarının ne şeytanca işlediğini gösterir. Valérie de bu yoldan giderek, baronu zorla yaşlandırmıştı. Olağanüstü durumlarda öyle bir an gelir ki, uzun süredir kuşatılmış, hayli de iyi dayanmış bir kalede olduğu gibi, gerçek durum artık kendini gösterir. Valérie de, İmparator-

luğun Yakışıklı Adamının yakında çökeceğini önceden görmüş, bunu çabuklaştırmak gerektiğini düşünmüştü. Çifte aldatmacalı gizli evliliklerinin altıncı ayında bir gün:“Niye üzülüyorsun, benim yaşlı askerim?” dedi. Niyetin mi kötü yoksa? Benim üzerime başkasını sevmeyi mi düşünüyorsun? Makyaj yapmasan benim daha çok hoşuma gidersen. Benim hatırım için vazgeç senin şu yapma güzelliklerinden. Ben seni şu çizmelerine sürdüğün iki paralık cilâ için mi, sımsıkı yeleşin, takma perçemin için mi seviyorum sanıyorsun? Kaldı ki sen ne kadar yaşlanırsan, ben o kadar az korkarım bir düşmanımın Hulot’cuğumu elimden alabileceğinden! (Balzac, 2002: 166).

Valérie’sini kaybetmemek için her şeye gönül rızası ile boyun eğen İmparatorluğun bu anlı şanlı Baronu, yaşlı, hantal ve paspal haliyle ortaya çıkar. Yeter ki sevgilisinin gönlü hoş olsun, gerisi teferruatır.

Baron birkez bu yola girmişti ya, deri yeleşini, korsasını da çıkardı, bütün koşumlarını sıyırıp attı. Göbek sarktı, şişmanlık ortaya çıktı. Meşe ağacı kule oldu. Davranışlarındaki ağırlık öyle korkunç bir hal aldı ki Baron, XII. Louis’lik tasladıkça, şaşılacak biçimde yaşlanıyordu. Hani derebeylik çağından kalma şatonların duvarlarında, taş oymalarından bir iki taş kalmıştı; şatonun iyi günlerinde ne kadar güzel olduğunu göstermek ister gibi işte onun gibi Baron’un da yalnız kaşları kara kara kalmıştı ki, onun vaktiyle ne yakışıklı bir adam olduğunu uzaktan uzağa hatırlatıyordu. Bu çelişki de, onun bakışlarına bir canlılık, bir gençlik veriyor, karasarı yüzü daha da acayipleştiriyordu. Eskide, uzun zaman Rubensvari ten renkleriyle ıslıl ıslıl parıldamış olan bu yüzde şimdi yara bere izlerinde, kırışıklıkların derin çizgilerinde doğaya kafa tutan bir tutkunun çabaları okunuyordu. Hulot artık bir güzel adam yıkıntısı olup çıkmıştı. Bu yıkıntılarda erkeklik türlü çeşit çalılar halinde kulaklara, burna, parmaklara doğru uzanır, Roma İmparatorluğu’nun ölümsüz anıtları üzerinde bitmiş yosunları andırır. (Balzac, 2002: 167)

Ayartıcı ve yıkıcı Valérie Marneffe karşısında Baron Hulot aklını kullanamaz hale gelmiştir. Duygularıyla hareket eden imparatorluğun bu yaşlı çapkınında tutkular akla hükmetmiştir. Eşini aldatmaktan pişmanlık duyduğu anda Valérie’ye olan aşkını “saçma tutku” (Balzac, 2002: 277) olarak nitelendiren Baron Hulot, Valérie’nin işve ve nazları karşısında ise “Yüz Adeline sana feda olsun” (Balzac, 2002: 295) demekten geri kalmaz. Burada nadiren de olsa Baron’un aklıyla hareket ettiği görülür. Kendisi ve Crevel Valérie tarafından terkedildiğinde büyük bir şok yaşarlar. Bu du-

rumda yine akıl devreye girer ve vefasız kadını “ahlaksız, aşağılık, orospudan da aşağı” (Balzac, 2002: 214-215) biri olarak görür. Baron’un aklının ve bilincinin bir anlık yerine gelmiş olması “ o aşağılık yaratığı, yaman büyücüyü, dünyanın en baştan çıkarıcı açık giyinişiyle oturmuş” (Balzac, 2002: 277) Valérie’yi görmeye gitmesine engel olamaz.

“Doğanın bahşettiği enerji ve iradeyi kötü tutkular yolunda tüketen” (Balzac, 2016:154) Baron Hulot örneğinden yola çıkarak şöyle bir çıkarım yapılabilir. Tutku alt edilemeyen bir şeydir. Jenny Cadin ile başlayan çapkınlık yolculuğuna, Josépha ile devam etmiştir Hector Hulot. Josépha kendisini başından savınca bu kez Valérie Marneffe çıkmıştır karşısına. Lisbeth’in işbirlikçisi olan Valérie en büyük darbeyi vurmuştur Hulot ailesine. Zola’nın Nana’sı gibi Valérie de adeta “erkek ve hazine” canavarı haline dönüşür. Ama Baron yine akıllanmaz. Evini terkedip gözden irak bir yerlerde yaşamaya başlar. Ama henüz on altı yaşında Olype Bijou adında genç bir kızla tanıştırıldığında “Baron yeniden yeniden şehvetin pençesine düşmüştü, canı gözlerinden dışarı fırlar gibi oldu. Bu yüce yaratığın karşısında her şeyi unuttu. Av görmüş avcıya dönüşmüştü.” (Balzac, 2002: 355) Aile bireyleri tarafından akıllandığı zannedilen Hector Hulot’nun son hamlesi ise evdeki hizmetçiye göz dikip ona evlilik sözü vermesi olmuştur. Bu son hamle aynı zamanda eşi Adeline Hulot’ya indirilen son darbe olmuştur. Uslanmaz ve akıllanmaz kocanın aldatmalarına dayanamayan kadın üzüntüden ölür. “Pek görülmemiş bir şey olsa gerek: Ölünün gözlerinden yaşlar süzüldü. Kötü adamın yırtıcılığı meleğin sabrını yenmişti.” (Balzac, 2002: 368)

Baron Hulot, dizginleyemediği kadın tutkusu yüzünden sahip olduğu her şeye sırtını döner. Resmi dairelerdeki onur ve şerefi zedelenir, aile bireylerinin kendisine olan saygı ve sevgisi yok olur. İmparatorluğun ve ailesinin gözdesi olan Baron, dizginsiz tutkusunun neden olduğu yıkımların tam olarak farkında değildir. Metresini elinden kaçırmamak için ailesini mahveder, şerefine leke sürer, kendisi yüzünden Cezayir’de hapiste olan amca Fischer’in intihar etmesine neden olur ve her zaman kendisini korumuş olan Mareşal Hulot kardeşinin yaptıklarından öylesine utanç duyar ve tiksindir ki öldüğünde cenazesine gelmesini istemez. Baron’un kadın tutkusu ahlaki olan ne varsa hepsini yerle bir etmiştir. Balzac, fahişe kadınların cazibesine tutkuyla kapılan erkeklerin akıllarını kullanamaz hale geldiklerini ve gözlerinin kör olduğunu Mareşal Hulot aracılığıyla çok güzel bir şekilde ifade eder. “Şu kadınlar sana nasıl bir büyüğü şarap içiriyorlar ki, aklını başından alıyorlar! O kadınlar akıl denen şeyi kafanızın içinden çekip alıyorlar demek! Gözlerinizin üzerine ceviz kabuğu oturtuyorlar demek!” (Balzac, 2002: 346)

Baron Hulot'nun yoldan çıkıp kadınların peşini bırakmamasının arkasındaki nedenleri ustalıklı ortaya koyar Balzac. Napolyon'un ölümüyle aristokrat bürokratların işlevlerinin sona ermesi bu insanları başka uğraşlara yönlendirir. Hector Hulot yeni uğraş olarak kadınlarla ilgilenmeyi seçer. "Özel yaşamlarında savaş alanlarında davranır gibi davranmak cesaretini gösteren kimi insanların savaşa ilişkin gereklerinin ne kadar ahlak bozukluğuna yol açtığı" (Balzac, 2009: 2) Baron Hulot aracılığıyla okuyucuya sunulmuştur. Adeline Hulot'nun kocasının kaçamaklarına göz yumması, kocasına karşı çok iyi bir eş olmakla birlikte işveli bir aşık olamaması ve aile yaşamının sekteye uğramaması için kocasının ihanetini çocuklarından gizlemesi Baron'un pervasızca tutkularının esiri olmasına yol açmıştır. Balzac, İnsanlık Komedyası'nı bir toplum tarihi ve kendini de bu tarihin sekreteri olarak görmektedir. Bette Abla ise gelenek ve göreneklerin aşırı derecede bozulduğu devrim sonrası bir topluma başarılı şekilde ayna tutan romanlardan biridir. Aile yapısındaki çözülme ve bozulmayı cinsel sapkınlığı ile yansıtan Baron Hulot, romancı Balzac'ın yıkıcı tutkulara sahip kahramanları arasında yerini alır.

Sonuç

Bette Abla, dizginsiz tutkulara yenik düşmüş bir yazarın yapıtıdır. Dolayısıyla romanın neredeyse tüm kahramanlarının saplantı derecesindeki tutkularına şaşmamak gerekir. Kimisi, Baron Hulot gibi, tutkunun esiri olup akli başından giderken kimisi de, Lisbeth gibi, tutkusunu gerçekleştirebilmek için her yola başvurmaktan geri kalmaz. Balzac'ın bu romanında tutku her zaman akla üstün gelmiştir. Tutkularını dizginleyemeyen kahramanlar, köle durumuna düşmüşlerdir. "İstemek yakar bizi, yapabilmek de tüketir; ama bilmek, şu zayıf varlığımızı sonsuz bir sakinlik hali içinde tutar" (Balzac, 2004: 39) der *Tılsımlı Deri (La Peau de Chagrin)*'in anti-kacı kahramanı. Evet dizginsiz tutkular insanı gerçekten yakar ve tüketir. Tıpkı cinsel saplantısından vazgeçemeyen Baron Hulot, intikam tutkusuna yenik düşen Lisbeth Fischer, aşırı eş sevgisinin kör ettiği Adeline Hulot ve lüks hayat ve para tutkusunun yoldan çıkardığı kötü kadın Valérie Marneffe gibi.

Tutku temasının ön plana çıktığı Balzac'ın bu romanında, işlenen konunun arka planında sosyal mesajlar olduğunu da görmek mümkündür. Hector Hulot'nun cinsel saplantısını işlerken Balzac'ın asıl amacı yaşadığı dönemde aile bağlarının ne kadar zayıfladığını gözler önüne sermektir. Bette ablanın sönmez intikam duygusundan yola çıkarak Balzac aslında sosyal sınıflar arasındaki uçurumun nelere yol açabileceğini göstermek istemiştir okuyucusuna. Crevel'in paraya olan tapınma derecesindeki saplantısını işlerken sanayi devrimiyle palazlanan burjuva sınıfının egoistliğini ve parayı Tanrı derecesine çıkardığını eleştirel bir şekilde sunar. Evli olmasına kar-

şın erkeklerle birlikte olmaktan çekinmeyen Valérie Marneffe'in lüks yaşam tutkusu boşu boşuna romanda yer almamıştır. Balzac yaşadığı yıllarda kadınların cinsellikleriyle erkekleri nasıl yoldan çıkardıklarını göstererek döneminin sosyal çürümüşlüğüne parmak basar. İnsanlık Komedyası'nın Önsöz'ünde kendisini "sosyal bilimler doktoru" olarak niteleyen Balzac, *Bette Abla*'da bu tür sosyal konuları ön plana çıkararak adeta ahlaki dersler vermek istemiştir. Tıpkı Lucien de Rubempré'nin Paris'te bir yerlere gelebilme mücadelesini anlatırken yazarlığın ve sanatçılığın kapitalist sistemde ne hallere geldiğini, Eugénie Grandet'de para biriktirme hırslarının babalık ve kocalık duygusunu nasıl öldürdüğünü ve Goriot Baba'da pozitif bir tutku olan aşırı çocuk sevgisinin nankör çocuklarca nasıl karşılıksız kaldığını ustalıklı aktarması gibi. Balzac, kahramanlarında yıkımlara neden olan dizginsiz tutkuları bir filozof gibi ele almamıştır. Romancının asıl amacı kahramanlarını ele geçiren tutkular aracılığıyla ön plana çıkardığı toplumdaki çözülme ve bozulmalardır.

Romandaki dizginsiz tutkuların en güzel örneğini sergileyen Lisbeth Fischer ve Baron Hulot aracılığıyla, tutkunun genellikle akla üstün geldiğini ve tutkulu insanların kendilerinde ve etrafındaki insanlarda onarılamaz yıkımlara neden oldukları açıkça ortaya konmuştur. Tutkuların genellikle insanları kör edip, akıllarını kullanamaz hale getirdiği görülür. Kadın tutkusuyla yanıp tutuşan Hector Hulot, giriştiği eylemlerin iğrençliğinin farkında değildir. Adeline Hulot kocasına karşı olan sevgisinde o kadar aşırıya kaçır ki, ona daha az tehlikeli ve daha az masraflı sevgililer tutmasını öğütler. Öç alma tutkusuyla keçilikten dişi aslanlığa terfi eden Lisbeth, kutsalları hiçe sayacak kadar ileri gider. Lüks bir yaşam sevdasında sınır tanımayan Valérie Marneffe, erkekleri sömürme konusunda o kadar çok ileriye gider ki, pervasızlığının nelere neden olabileceğini öngöremez.

Kaynakça

- Arlette, M. (1984). La Poétique balzacienne de l'énergie, *Romantisme*, No.46.
- Balzac, H. de. (1990). *Goriot Baba*. Örik, N.S. (Çev.). İstanbul: MEB Yayınları.
- _____. (2001). *La Théorie de la démarche*, eBooksLib.com.
- _____. (2002). *Bette Abla*. Gültekin, V. (Çev.). İstanbul: Kastaş Yayınları.
- _____. (2004). *Tılsımlı Deri*. Demir, A. (Çev.). İstanbul: Kastaş Yayınevi.
- _____. (2007). *Mutlak Peşinde*. Rıfat S., Rıfat O. ve Rıfat S. (Çev.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

- _____. (2009). *Suyu Bulandıran Kız*. Avunç, Y. (Çev.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- _____. (2016). *La Physiologie du Mariage*. Paris: Bibebook.
- _____. (2017). *Eugénie Grandet*. Yücel, T. (Çev.). İstanbul: Can Yayınları.
- Baudrillard, J. (2001). *Baştan Çıkarma Üzerine*. Sönmezay, A. (Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Call, C. (1920). *Honoré de Balzac; his life and his Works*. These Master of Arts, BostonUniversity.
- Faillie, M-H. (1968). *La Femme et Le Code Civil dans La Comédie Humaine d'Honoré de Balzac*, Paris: Didier.
- Kittang, A. (1994). La Mort- mère du roman. Le travail de negatif dans Les Parents pauvres de Balzac, Erişim: <https://tidsskrift.dk/revueromane/article/view/29863/27335>
- Lorant, A. (1967). *Les Parents Pauvres d'Honoré de Balzac La Cousine Bette-Le Cousin Pons*, Genève: Librairie Droz.
- Murata, K. (1998). Le Pacte dans La Cousine Bette, "Les Métamorphoses du pacte diabolique dans l'oeuvre de Balzac", Erişim: <http://sand200balzac.sakura.ne.jp/hp/wp-content/uploads/2012/07/Le-Pacte-dans-La-Cousine-Bette.pdf>
- Özkaya, E. (2012). The Obsession of the Art in Emile Zola's Work, *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, S. 27, 45-56.
- Rakella Asal, R. (2009). Acı çekmenin en derin katmanlarında gezinmiş bir çilekeş: Honoré de Balzac, Erişim: http://dipnotkitap.net/DENEME/Rakella_Asal_Balzac_Uzerine.htm.
- Rastier, F. (2001). La Bette et la Bête- une aporie du réalisme, Erişim: http://www.revue-texto.net/Inedits/Rastier/Rastier_Bette.html
- Rifat, M. (2007). *Honoré de Balzac Romancının Evreninden Sahneler*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
- Sarr, A. (2004). *L'Ethique Bourgeoise dans L'Oeuvre de Balzac: Eugénie Grandet, La Recherche de L'Absolu, Le Père Goriot, Illusions Perdues*, Thèse de Doctorat 3ième

Cycle, Université Cheikh Anta Diop de Dakar, Sénégal.

Scheler, M. (2004). *Hınç*. Yılmaz, A. (Çev.). İstanbul: Kanat Yayınları.

Staël, G. De. (2014). *De L'Influence des Passion sur Les Bonheurs des Individus et des Nations*, Paris: Association Les Bourlapape.

Vassilev, K. (2005). Représentation et Signification Sociale de La Vengeance dans un Texte Réaliste. L'Exemple de La Cousine Bette, *Romantisme*, No.127, 45- 57.

Zola, E. (1945). *Eser 2.Cilt*, Varoğlu, H. (Çev.). İstanbul: Yüksel Yayınevi.

Zweig, S. (2002). İnsanlık Komedyasının Ölümsüz Yazarı *Balzac*, Kabalcı, İstanbul.

_____. (2018). Üç büyük Usta Balzac Dickens Dostyevski, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.